

EL PROJECTE «CORPUS DES TROUBADOURS» (IEC-UAI)

IRENE CAPDEVILA ARRIZABALAGA

Col·laboradora «Corpus des Troubadours», IEC-UAI, Barcelona
irencapdevila@gmail.com

El projecte «Corpus des Troubadours» va néixer amb la voluntat de concentrar, incentivar i difondre el món trobadoresc. En els seus inicis, la tasca primordial era editar els trobadors, des del punt de vista de l'autor i de la seva obra poètica, d'una manera fiable i científica que omplís el buit existent en aquell moment; així doncs, l'any 1962, el senyor Aramon i Serra capitanejà dit projecte en el si de la Union Académique Internationale. Una vintena d'anys més tard, passà a mans del professor Aurelio Roncaglia i, posteriorment, al professor Alberto Vârvaro, qui dugueren a terme nombroses activitats i consolidaren el projecte a nivell internacional. Actualment, i des de l'any 2007, després de la petició de gestió i desenvolupament del projecte per part de la Union Académique Internationale a l'Institut d'Estudis Catalans, l'objectiu principal continua sent el mateix: acostar el món dels trobadors a la comunitat científica així com al públic en general.

Primerament, es va creure convenient crear un comitè de gestió que agrupés diversos especialistes de la història i de la literatura medieval que servissin com a enllaç entre ambdues institucions promotores, UAI i IEC. D'aquesta manera, formen part d'aquest comitè els doctors Germà Colón, Josep Guitart, Albert Hauf, Antoni Riera i Isabel de Riquer; rebent el càrrec de directors-coordinadors, els doctors Vicenç Beltran i Tomàs Martínez. Juntament amb aquest comitè, també es va optar per crear un comitè científic que aplega membres de renom nacional i internacional com els professors Carlos Alvar, Roberto Antonelli, Stefano Asperti, Valeria Bertolucci, Mercedes Brea, Furio Brugnolo, Costanzo Di Girolamo, Anna Ferrari, Simon Gaunt, Gérard Gouiran, Saverio Guida, Lino Leonardi, Walter Meliga, Maria Luisa Meneghetti, Ulrich Mölk, Juan Paredes, Giuseppe Tavani, Fabio Zinelli i François Zufferey. Finalment, formen —o han format— part d'aquest nombrós grup, l'equip tècnic, integrat per Santiago Muxach i Josep Maria Palau, i les col·laboradores Joëlle Osorio i Irene Capdevila.

El projecte ha anat agafant cos mitjançant tres línies de treball, totes elles complementàries: la primera és que sigui un punt de referència dels estudis trobadorescos —com per exemple, el trobador com a autor, la seva obra, la transmissió textual i poètica, el context social i històric en el qual s'emmarca, o la tradició cultural dels trobadors, entre altres—, al mateix temps que faciliti i incentivi l'aparició de noves aportacions; en segon lloc, promocionar la publicació d'estudis o de recerques dins de la col·lecció del projecte i fora d'aquesta; i, per últim, crear un espai web, de lliure accés, on es posin a l'abast dels inte-

ressats les edicions crítiques dels trobadors a fi d'oferir una biblioteca electrònica d'aquesta temàtica.

Amb una trajectòria de cinc anys, aquestes línies de treball ja han començat a donar els seus fruits: el projecte, juntament amb la casa editorial italiana Edizioni del Galluzzo (Florència), ha coeditat les primeres publicacions dins la col·lecció «Corpus des Troubadours». S'han distingit dues sèries: la «Série Éditions», en què s'apleguen les publicacions d'edicions crítiques, i la «Série Études», en què es recullen els estudis crítics —històrics i culturals— sobre el món trobadoresc. A hores d'ara, els volums editats són: Simone Ventura, *L'«Elucidari de las propietatz de todas res naturalis»: un monumento dell'Occitania medievale ai margini della cultura trobadorica. Edizione critica, traduzione e commento del libro XV («De las proensas et regio del mon»)* (2010); Magdalena León, *El cançoner C* (2012); Meritxell Simó, *Jaume Massó i Torrens: La canço provençal en la literatura catalana cent anys després* (2012); i, Maurizio Perugi, *Le poesie di Arnaut Daniel. Nuova edizione critica* (2012). Així mateix, estan en preparació dues obres més: Stefano Resconi, *Il canzoniere trobadorico U. Fonti, canone, stratigrafia linguistica*, i Dario Mantovani, *Le poesie del Monge de Montaudon. Edizione critica*.

L'altre fruit ha estat la construcció de la pàgina web (<http://trobadors.iec.cat>), d'accés obert des del maig de 2011 on, com ja s'ha dit, es posa a l'abast les edicions crítiques (en forma d'article o llibre) de l'obra trobadoresca, posant especial atenció en aquelles obres de difícil consulta —publicacions esgotades, de poc tiratge...— així com obres actuals i vigents. Per tal d'oferir els textos i les aportacions crítiques, es demanen les autoritzacions corresponents, es digitalitza el text en qüestió i es fa una correcció, permetent que els autors (si és el cas) puguin ampliar i revisar el seu treball.

Tot seguit, farem una exposició detallada del contingut del web. Si accedim a la pàgina principal trobarem:

Corpus des Troubadours

El projecte · Cercues · Autors i poemes · Idioma

El Projecte

En la seva 32ena assemblea, la Unió Acadèmica Internacional encarregà a l'Institut d'Estudis Catalans la continuació del projecte Corpus des Troubadours, que havia estat fundat i dirigit per Ramon Araoz i Serra (en col·laboració des del 1982 amb Aurelia Rencaglia) i, darrerament, pel prof. Alberto Várvaro. Fou el prof. Aurelia Rencaglia qui convertí aquest projecte en un model per al conjunt dels estudis occitans.

Així que l'obra dels trobadors és una de les peces bàsiques i fonamentals en la història de la cultura europea, que es posava aleshores —i es posa encara— al nivell dels clàssics, l'objectiu inicial del projecte l'any 1962 era oferir una edició fiable del conjunt de la seva producció, dispersa en edicions individuals sovint de difícil accés. Hom considerà que el nivell dels estudis i de les edicions disponibles en aquell moment no permetien aconseguir aquest objectiu; per això fou fundada la col·lecció "Corpus des Troubadours", per tal de dur a terme i de publicar després els treballs bàsics necessaris.

Des d'on es pot accedir a quatre menús desplegable: «El projecte», «Cerques», «Autors i poemes», «Idiomes», que permeten moure's per tot el web. Aquest últim camp ens permet canviar la llengua de la interfície, podent escollir entre català, alemany, anglès, castellà, francès, italià i occità. La llengua per defecte és el català.

Sota la primera entrada, es recull la informació relacionada amb el projecte: una explicació breu de la història i dels objectius d'aquest grup d'investigació («El projecte»); els comitès de gestió i científic, així com la resta de col·laboradors («Equip»); els promotors del projecte, IEC i UAI, i les seves coordenades («Promotors»); les biblioteques, editorials i altres institucions que han donat suport o finançament («Institucions col·laboradores»); la llista de publicacions de la col·lecció del projecte i les obres en procés d'edició o preparació («Publicacions»); les adreces de contacte dels principals col·laboradors («Contactes»); i, finalment, una llista de webs d'interès sobre el món trobadoresc —associacions, projectes de literatura o d'història medieval, bases de dades, etc.— i, a més, un enllaç directe amb les biblioteques —i els manuscrits conservats— que han cedit el seus drets de reproducció al projecte («Enllaços»).

La segona entrada del menú, «Cerques», duu a l'usuari a dos motors de cerca: «Cerca per paraula clau a tot arreu» o «Cerca per camps», que permet fer recerques per codi —segons la codificació de Pillet-Carstens—; autor —els antropònims han estat unificats seguint l'obra de Martí de Riquer *Los trovadores* (Barcelona: Planeta, 1975), a excepció dels trobadors catalans que presenten la forma occitana recollida a la *Bibliografia Elettronica dei Trovatori* (BEDT) dirigida per Stefano Asperti—;¹ text del poema —respectant la forma que s'ofereix a l'edició publicada—; any de la primera edició; i, gènere de la lírica —per allunyar-se de la possible problemàtica, es manté el criteri de l'editor o, si no és factible, es segueix la BEDT.

Una manera més senzilla, però, d'arribar als autors i a les seves peces és a través de la tercera pestanya del menú principal, «Autors i poemes». Des d'allà, accedim a un llistat dels trobadors, seguit del nombre de poesies disponibles de cada un d'ells. Si cliquem a qualsevol d'aquests trobadors, s'obre una altra finestra on s'indica el codi de les peces líriques, l'*incipit* del poema, així com la fitxa bibliogràfica de l'edició utilitzada. Clicant a l'*incipit*, entrem a la pàgina del poema:

1. Disponible a: <http://bedt.it>.

* Estudi introductor
 * Bibliografia de l'edició
 * Glossari
 * Observacions

* Davantal
 * Bibliografia
 * Testimonis
 * Aparat crític
 * Traduccions
 * Imatges

Audiau, Jean. *Les poésies des quatre troubadours d'Ussel, publiées d'après les manuscrits*. Paris, Librairie Delagrave, 1922.
 Cod: 194,001 Autor: Gui d'Ussel Gènere: Canso Número: V

Ades on plus viu, mais apren

I 1 Ades on plus viu, mais apren,
 E mais sai de mal e de be,
 E meills sai conoïsser en me
 Et en autrui foldat e sen.
 5 Sel que ditz tot jorn follia,
 E si metels non chastia,
 Non obra ges a dreg garan ;
 Et sil que-m blasmon car non chan,
 Degran blasmar los lur faitz deschausitz :
 10 Eu chantera, si chantars fos grasitz.

II
 Qu'eu non chasti ni non repren,
 Que chascus sap consi-s capte ;
 Mais gen fora c'om vis en se
 So que conols en l'autra gen.
 15 Mas ban dic que pauc valria
 Chans, si d'amor no movia,
 Et de mi a passat un an
 C'amors no-m tenc ni pro ni dan ;
 Mas er sui gais, que jols d'amor m'es gultiz :

Com es pot observar, al costat esquerre apareixen dos menús independents amb totes les informacions disponibles sobre la peça editada.²

El primer menú ens durà a un estudi introductor de l'edició, complementat amb: dades bibliogràfiques de tipus general, un glossari, un rimari, a més d'un camp d'«Observacions» amb informació addicional.

El segon menú conté la informació que correspon al poema en si. A la primera entrada, «Davantal», s'especifiquen qüestions formals i textuais. La següent entrada, «Bibliografia», inclou les referències bibliogràfiques d'altres edicions que s'han ocupat de l'estudi d'aquell mateix poema. D'aquest camp s'ha de destacar el desenvolupament de les referències abreviades, sota el títol «Claus bibliogràfiques», així com un enllaç directe a la pàgina de la BEDT, per si es vol ampliar la cerca. En tercer lloc, sota el nom de «Testimonis», trobem la llista de manuscrits que conserven el poema en qüestió i la indicació dels folis —mantenint, una vegada més, les dades de l'editor—; en el cas que el projecte gaudeixi dels drets de reproducció dels manuscrits emprats, la sigla o la referència té enllaç directe a la imatge. L'«Aparat crític» és l'apartat més difícil quant a digitalització; en conseqüència, en algunes edicions, per reduir el nombre d'errors, s'ha preferit utilit-

2. La visualització del menú sencer depèn de la disponibilitat d'informacions incloses a cada camp: si hi ha un camp buit, la pestanya no es mostra.

zar el format imatge. El cinquè camp és el de les «Notes». El següent camp, «Traduccions», obre una finestra amb les traduccions d'aquest poema però, amb un al·licient: l'usuari es pot acostar al poema a través de la traducció pròpia de l'edició consultada o bé consultar una traducció d'un altre editor, fent possible la comparació i la confrontació de traduccions de més d'un editor o en més d'una llengua. En últim lloc, el camp «Imatges», independentment de l'edició digitalitzada, recull les reproduccions fotogràfiques de qualitat d'aquells manuscrits que conserven la lírica estudiada i dels quals el projecte té permís de reproducció. De moment, tot i ser un corpus limitat, a la nostra pàgina hi ha enllaçats un total de vint-i-dos manuscrits conservats a la Biblioteca de Catalunya, a la Biblioteca Medicea Laurenziana, a la Bibliothèque Nationale de France, a la Biblioteca Universitaria de Zaragoza i, també, a l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa. Igualment, continuem negociant amb altres institucions bibliotecàries i arxivístiques amb el clar propòsit d'oferir una reproducció digital de cançoners de més fàcil o difícil accés.

Actualment, al web «Corpus des Troubadours» es poden consultar trenta-dues edicions crítiques i ja s'està treballant en set edicions més, d'aquestes, cinc en fases diverses de preparació i dues d'incorporació immediata. Aquest corpus equival a un total de cinc-cents vint-i-un poemes de cent vint trobadors diferents —entre ells, Cerverí de Girona, Folquet de Marsella, Gui d'Ussel, Guillem de Cabestany o Guiraut Riquier—.

En conclusió, de la mà dels estudis passats, presents i futurs sobre el món trobadoresc, el web del «Corpus des Troubadours» continuarà ampliant progressivament el seu contingut, sense oblidar el propòsit del projecte: aproximar els trobadors, tot oferint noves eines, als estudiosos.